"Lagoen di Playa"

De geschiedenis van een eeuwenoude rooi op Aruba

Belangstelling van een frère bij Rooi di Mahuma in (1954)

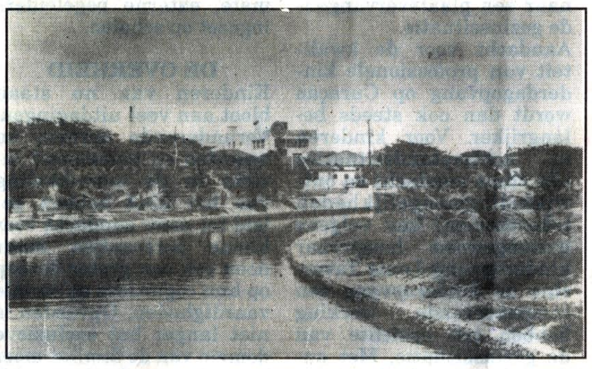

Gracht Lagoen di Playa gezien vanaf de brug van LG Smith Blvd (1954)

Frères nemen de schade in ogenschouw vanaf de brug bij Parkietenbos (1954)

Ingestorte brug van Rooi Malanchi te Paradera 1954

door Jan Meelis

Een zonnig eiland, zoals Aruba dat is, kent wegens haar weinige regendagen per jaar geen permanente rivieren. Zelfs in haar natte jaargetijde, die van oktober tot en met januari loopt, schijnt de zon nog vele uren tussen de regenbuien door. Tropische regenbuien zijn veelal van korte duur doch met een hevige regenval, zodat in de kortst mogelijke tijd de straten met stromend regenwater zijn volgelopen. Lopen door de regen is dan praktisch niet meer mogelijk wegens slipgevaar en drijfnat worden. Ook het Arubaans autoverkeer ligt op vele buitenwegen plat wegens te hoge waterstand en onzichtbaarheid van het wegdek waardoor men moet raden wordt hoe de weg loopt. De reden is dat de rotsachtige bodem van Aruba bijna geen regenwater absorbeert en het regenwater met kracht van het heuvellandschap in steeds grotere hoeveelheden naar de laag gelegen kustvlakte afdaalt en woest de zee instroomt. Door het grote verlies van zoet regenwater naar de zee is Aruba een erg droog eiland, met een aangepaste plantenwereld van vele soorten cactussen, hoge sisals en aloëplanten. Ook de dividivi-bomen zijn iets apart. Aruba's natuur is hierdoor betoverend mooi te noemen.

Wel is het betreurenswaardig te moeten vermelden dat in het verre verleden door gebrek aan bruggen Arubaanse inwoners bij het oversteken van de rooien in woeste stromingen zijn verdronken.

Door de eeuwen heen spoelt het regenwater door kloofachtige dalen naar de kust en staan deze dalen in het droge seizoen van het jaar op meeste plaatsen kurkdroog. De waterwegen heten 'rooien' naar het Spaanse woord 'arroyo'. Net als rivieren hebben deze rooien op Aruba een eigen naam. De enige rooi die eindigt midden binnen de stad van Oranjestad draagt de mooie naam 'Manonchi'.

Rooi Manonchi ontstaat bij de buurt Roncade van het district Paradera en loopt kronkelend via de steeds lager gelegen plaatsen San Barbola en Portrera via de duiker waar de familie van Ma Nonchi Wever concessiegronden bezat. Mevrouw Ma Nonchi was de grootmoeder van de bekende zakenman en begrafenisondernemer wijlen Zepp Wever. Daarvoor heet deze waterweg vanaf haar beginpunt Rooi Malanchi. In de stad loopt deze rooi onder bruggen of duikers door en eindigt in de stadsgracht 'Lagoen di Playa'. Tot 1930 was deze gracht de scheidingslijn van het bebouwde gedeelte van de stad en de wildernis op de Klip. Dit veranderde toen de actieve gezaghebber Isaac Wagemaker (1928 – 1945) de gracht liet indammen met taluds en in 1930 een stenen brug liet bouwen. Deze brug, ter hoogte van de Julianastraat, hield het één jaar uit en werd verwoest door de grote druk van het stromende water bij een zware regenval in september 1931. Door ervaring wijzer geworden werd de tweede brug van staal en nu met open zijwanden en is door deze bouwwijze nog steeds in functie. Via deze brug was de Klip en Mon Plaisir toegankelijk geworden voor het aanleggen van wegen en kreeg Oranjestad hierdoor een nieuw woongebied. Oranjestad was met de komst van de olie-industrie namelijk in oppervlakte te klein geworden en begon zich langs de kust uit te breiden.

Door de aanleg van en brug kreeg de gracht aan weerszijde één straat, die maar aan een zijde in de beide straten bebouwd mocht worden, zodat de bewoners aan het Lagoen een mooi zicht op de met palmbomen versierde gracht hadden. De reeds bestaande Lagoenweg werd nu Lagoenweg Noord genoemd de nieuw onstane weg heette Lagoenweg Zuid. De overheid o.l.v. gezaghebber Wagemaker bouwde in snel tempo op Lagoenweg Zuid een serie ambtswoningen zoals de gezaghebberswoning en de woningen voor de Gouverneur van Willemstad, de rechter en de ontvanger. Nadat deze woningen al in gebruik waren werd de naam van de straat gewijzigd naar de Maria Christinastraat en woonde de ontvanger tot 1939 in het pand van de Gouverneur. Momenteel is deze historische en gerestaureerde woning in eigendom en als kantoorpand in gebruik van de Arubaanse Volkskredietbank.

Welgestelde burgers begonnen na verkaveling van de Klip en Mon Plaisir in de beginjaren dertig modieuze en smaakvolle woningen te bouwen terwijl in de buurt van het Lagoen veel ambtenaren een dienstwoning kregen toebedeeld. De Lagoenweg, het oude gedeelte, bleef bestemd voor overheidskantoren zoals D.O.W., kadaster, bibliotheek en

Spelende kinderen in de Spinozastraat (1954)

overheidsadministraties. In de oorlogsjaren en daarna kwam Gouverneur Piet (Petrus Albertus) Kasteel (1901 – 2003) voor werkbezoeken regelmatig naar Aruba en woonde dan, net zoals Gouverneur Wouters (1936 – 1942) in deze ambtswoning. De ambtsperiode van deze mandataris liep van 1942 tot en met 1948. Door het wonen van gouverneurs en gezaghebbers aan de mooie gracht werd de Lagoen di Playa een van de toplocaties van Aruba.

De Lagoen-gracht had helder water met veel kleurrijke visjes en was hierdoor een grote trekpleister voor de toenmalige jeugd uit deze omgeving en wijde omtrek. Toen de afdeling filmotheek van de Openbare Leeszaal en Boekerij, die in het bezit was van ongeveer 700 kinderfilms, regelmatig gratis filmvoorstellingen gaf in haar openluchtbioscoop aan de Lagoenweg werd de Lagoengracht ook een kinderparadijs. Veel Arubanen zullen zich de vele Kuifjefilms en de filmtopper 'Marcelino Pan y Vino' van hun jeugdjaren op de gracht blijven herinneren.

Ook de kinderen van Gouverneur Kasteel genoten als zij op Aruba waren mee met de Arubaanse jeugd. Een van hen was Karel, een studiehoofd en vroom van aard. Hij werd in 1935 geboren en in 1959 tot priester gewijd. Hij werd door zijn overste voor verdere studie naar Rome gestuurd en behaalde aldaar twee maal een doctorstitel: theologie en kerkelijk recht. Al vele jaren is deze intelligente priester in Rome de hoogst geplaatste Nederlander in het Vaticaan in de functie van secretaris van 'Cor Unum', zijnde de

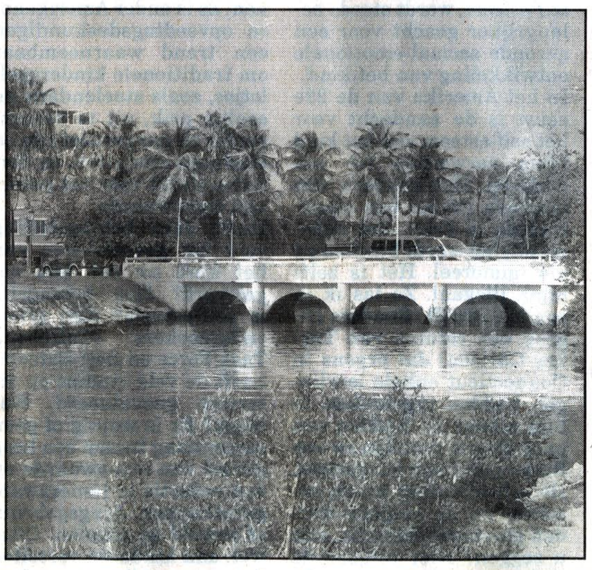

Brug over de gracht anno 2007

katholieke hulpverlenende wereldorganisatie. Oud-gouverneur Piet Kasteel en zijn echtgenote, die voor de Antillen een grote sociale steun waren in de bange oorlogsjaren, liggen samen naast elkaar begraven te Rome.

Evenals Karel Kasteel hebben veel Arubaanse kinderen, die tijdens de tweede helft van de vorige eeuw aan de oude gracht speelden, het ver gebracht in hun carrière. Ook zij gingen voor een academische studie naar Nederland en vormden later het kader op bestuurlijk- of juridisch gebied of bij handel en industrie, en zijn wij trots op onze eigen artsen en specialisten.

Zij zullen bij het lezen van dit artikel met heimwee terugdenken aan hun jeugdjaren. Vele van hen hadden hun eigen gevangen visjes van het Lagoen in een glazen visbakje naast hun studieboeken op de lessenaar staan. De originele Lagoenbrug ten behoeve van de L.G. Smith Boulevard werd na de orkaan Hazel in 1954 verlengd en kreeg met haar vijf bogen een betere waterdoorgang naar de zee. Om stilstaand water te voorkomen met het gevolg van sterfte van de vis- en garnalenstand, besloot DOW, als beheerder van de gracht, drastische maatregelen te treffen. Na wijs beraad in de beginjaren 1990 werd besloten de navolgende werken ter verbetering van de stadgracht te laten uitvoeren: Een opstaande wand met palen voor de ingang naar de Irene-brug om het meegesleurde huisvuil bij sterke stroming aldaar op te vangen; De oevers van de gracht te versterken met een damwand van aaneengesloten rij van ingeheide houten palen; Het uitgraven van de grachtbodem zodat het zeewater bij eb en vloed weer kan uit- en instromen; De stadsriolering die uitmondt op de gracht te verbeteren; Een onafgebroken waterval onder de Irene-brug door ingepompt zeewater vanaf de kust door de Irenestraat te laten installeren.

De op bogen steunende brug van de L.G. Smith Boulevard werd in 1955 voor het eerst geïllumineerd in de kersttijd en vele gezinnen kwamen naar het Lagoen di Playa om van de indrukwekkende feestverlichting te genieten. Deze fantasierijke grachtverlichting is al een halve eeuw een jaarlijkse, bezienswaardige traditie en verhoogt al meer dan vijftig jaar de kerststemming bij het vieren van het kerstfeest.